

Melanoma. Jautājumi un atbildes

Informatīvs materiāls pacientiem

21. gadsimtā cilvēkiem nākas sastapties ar daudzām veselības problēmām, kas saistītas ar jaunveidojumu rašanos. Ādas vēzis planētas gaišādaino iedzīvotāju vidū ir pirmā vietā starp visām ļaundabīgo audzēju formām. Pašlaik mēs ar nožēlu varam konstatēt, ka atrodamies ādas audzēju epidēmijas priekšvakarā. Viens no svarīgākajiem katra cilvēka uzdevumiem – būt informētam par iespējamiem draudiem un savlaicīgi tos pazīt. MELANOMA ir bīstamākā ādas vēža forma, tikai agrīna tās diagnostika spēj glābt pacienta dzīvi.

Biedrība Dermatologi cīņā pret ādas vēzi
Valdes priekšsēdētājs dr.Raimonds Karls

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'R' followed by 'ai' and a horizontal line.

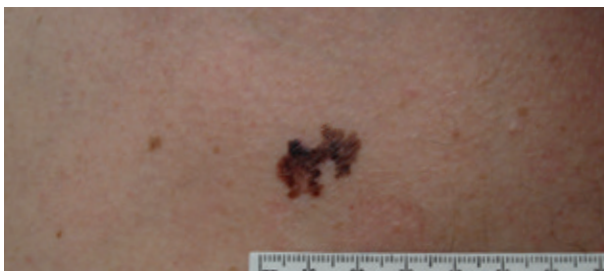
MELANOMA

Melanoma ir bīstams ādas ļaundabīgs audzējs. Audzējs veidojas no īpašām ādas šūnām, kas spēj sintezēt ādas pigmentu – melanīnu. Melanoma ir bīstamākais ādas audzējs, kas var izplatīties pa limfvadiem un radīt metastāzes. Melanomas šūnas sintezē pigmentu, tāpēc tās parasti ir krāsainas.

Kāpēc veidojas melanoma?

Melanomas izpēte notiek visā pasaulē. Melanoma ir audzējs, ar ko slimo gaišādainie Zemes iedzīvotāji. Skaidri zināms, ka melanomu provocējošais faktors ir ultravioletais starojums (gan dabīgais – saule, gan mākslīgais – solārijs). Īpaši bīstams ir saules apdegums vecumā līdz 18 gadiem. Sastop arī pārmantotas melanomas.

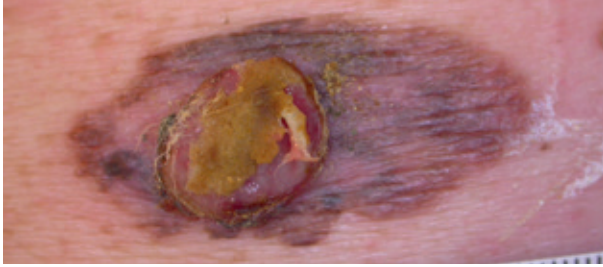
Melanomas dažādās sejas ...

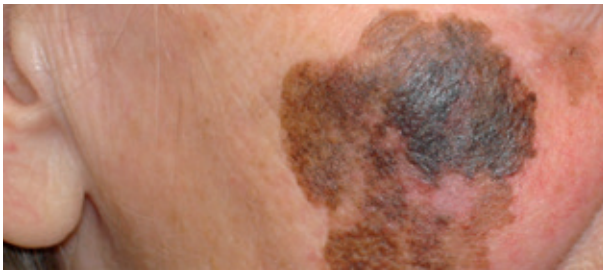
In situ (uz vietas) melanoma – audzēja agrīna attīstības stadija. Ļaundabīgās šūnas atrodas tikai epidermā. Šajā stadijā audzējs faktiski neveido metastāzes. Vizuāli veidojums atgādina parastu brūnu ādas veidojumu.

Virspusējas izplatības melanoma – ja audzējs nav savlaicīgi diagnosticēts *in situ* stadijā, kādu laiku ļaundabīgās melanomas šūnas var vairoties un augt paralēli ādas virsmai. Ļaundabīgo šūnu haotiskas un nevienmērīgas augšanas dēļ virspusējas izplatības melanomas forma laika gaitā kļūst asimetriska un iegūst dažādas nokrāsas.

Nodulāra melanoma – ļaundabīgās šūnas cenšas izplatīties. Ādas virsējā slāņa bazālā membrāna novērš melanomas šūnu izplatīšanos dermā izvietotajos limfvados un asinsvados. Kad ļaundabīgās šūnas pārrauj bazālo membrānu, melanoma kļūst par nodulāru melanomu. Melanoma var veidoties no īpašām šūnām, kas izvietotas dermā. Šajā situācijā nav *in situ* stadijas, bet uzreiz rodas nodulāra melanoma.

Lentigo maligna melanoma – īpaša melanomas forma, kas veidojas tajās ķermeņa vietās, kas pakļautas saules iedarbībai – uz sejas, krūtīm, rokām, kājām. Šī melanomas forma veidojas lēni - pat gadu desmitiem ilgi. Veidojumu parasti novēro cilvēkiem gados, kuri ilgstoši sauļojušies.

Akrāla melanoma – melanoma var veidoties arī uz plaukstām, pēdām un zem nagiem . Uz pēdām melanoma biežāk novērojama cilvēkiem ar tumšāku ādu.

Amelanotiska melanoma. Ļaundabīgās melanomas formas gadījumā, kad audzējs nav pigmentēts, tas parasti ir sārts mezgliņš. Tā kā vairumam labdabīgo veidojumu ir līdzīgas pazīmes, šī melanomas forma ir visgrūtāk nosakāma.

Kādas pazīmes ir raksturīgas melanomai?

Patstāvīgai kontrolei ieteicams izmantot ABCDE algoritmu

A – asimetrija labdabīgam veidojumam forma parasti simetriska, pretēji tam melanoma ir asimetrisks veidojums.

B – robežas/labdabīgam veidojumam pa perimetru robežas ir vienādas, melanomai malas neregulāras vai pat ievēlētas.

C – krāsa/labdabīgs veidojums parasti ir brūns, melanoma var būt daudzkrāsaina.

D – diametrs/labdabīga veidojuma lielums nemainās vai mainās nedaudz, melanomas lielums mainās ātri.

E – evolūcija/labdabīgs veidojums nemainās, ļaundabīga melanoma ātri progresē.

BET! Visu ABCDE pazīmju klātbūtne ir progresējuša audzēja raksturlielums. Melanomas gadījumā ļoti svarīga ir agrīna audzēja atpazīšana un savlaicīga ārstēšana! Jāatceras, ka jebkura jauna veidojuma parādīšanās vai iepriekš novērota veidojuma izmaiņas ir iemesls ārsta apmeklējumam!

Ko darīt, ja radušās aizdomas ?

Jā radušās kaut mazākās aizdomas par iespējamu melanomu, jāapmeklē dermatologs vai onkologs. Novēlota diagnostika un ārstēšana bieži ir slimnieka nāves cēlonis.

Ko darīs ārsts?

Ja audzējam jau piemīt visas melanomas ABCD pazīmes, to iespējams pazīt pēc izskata.

Ja audzējs ir agrīnā attīstības stadijās, veidojuma diagnostikai ārsts lieto dermatoskopu.

Neatkarīgi no stadijas melanomu parasti ārstē ķirurģiski.

Nepieciešamības gadījumā ārsts nozīmēs papildus izmeklējumus – asins analīzi, ultraskaņas izmeklēšanu, plaušu izmeklējumus vai citus.

Attīstīta melanoma

Audzējam attīstoties, tā izārstēšana kļūst arvien komplicētāka. Attīstītas melanomas gadījumā audzēja šūnas spēj izplatīties dažādos orgānos - limfmezglos, aknās, plaušās, kaulos, galvas smadzenēs. Neārstēts audzējs ir nāvējošs. Mūsdienu medicīna spēj uzlabot melanomas pacientu izdzīvošanas iespējas, pateicoties jauniem inovatīviem medikamentiem.

Kā pasargāt sevi no melanomas ?

Aizsargājiet bērnu ādu no ultravioletajiem stariem! Saulainās vasaras dienās jāplāno savas aktivitātes tā, lai dienas vidū būtu iespējams uzturēties ēnā vai iekšelpās. Lietojiet galvassegu, saules brilles, vieglu apģērbu un saules aizsargkrēmus atklātām ķermeņa daļām. Nepieļaujiet saules apdeguma veidošanos! Aizdomu gadījumā savlaicīgi konsultējieties ar savu ārstu!

Kā iespējams diagnosticēt melanomu?

Attīstītai melanomai ir visas raksturīgās ABCD pazīmes un to var pazīt ar neapbruņotu aci. Lai melanomu diagnosticētu agrīni, jāizmanto papildus metodes, piemēram, dermatoskopija. Izmeklēšanas laikā ārsts ar speciālu aparātu izmeklē ādas veidojumus un spēj konstatēt tādas pazīmes, kas nav saskatāmas, tikai apskatot veidojumu. Katrai pazīmei atbilst specifiskas ādas pārmaiņas. Šādi iespējams noteikt audzēja dabu ar precizitāti līdz 97%. Lai ārsts varētu veikt šādu precīzu diagnostiku, nav nepieciešama

speciāla pacienta sagatavošanās, tā nav sāpīga, neprasa ilgu laiku un to iespējams veikt jebkura vecuma pacientiem. Ārstam jāpabeidz speciāli kursi.

Ultravioletie stari – riska faktors melanomas attīstībai.

Viens no zinātniski pierādītajiem faktiem ir ultravioleto staru (UVS) spēja izraisīt ādas ļaundabīgos audzējus, t.s. melanomu. Saules gaisma ir svarīgs ultravioleto staru avots. Pēc viļņa garuma svarīgākie ir UVA un UVB stari. UVB stariem ir augstāka bioloģiskā aktivitāte, tie spēj tiešā veidā izraisīt ādas audzēju, mainot šūnas DNS molekulā noslēpto ģenētisko informāciju. UVA stariem aktivitāte ir nosacīti zemāka, bet, neskatoties uz to, arī tie spēj izraisīt dzīvībai bīstamās pārmaiņas.

Aizsardzība no ultravioletajiem stariem.

Neatkarīgi no tā, vai UVS ir dabīgas (saule) vai mākslīgas (solārijs) izcelsmes, tam ir kancerogēna iedarbība. Bīstamākais efekts, ko UV stari spēj izraisīt ādā, ir saules apdegums, īpaši bērniem un pusaudžiem. Lai samazinātu iespējamo audzēja attīstības risku, jā rūpējas, lai no agras bērnības āda saņemtu iespējami mazāku UV starojuma apjomu. UV stariem piemīt arī t.s. kumulatīvā iedarbība – to iedarbības sekas krājas dzīves laikā. Cilvēka dzīve nav iespējama bez atrašanās saulē. Lai mazinātu UV staru potenciāli bīstamo ietekmi, jālieto saules aizsargkrēms. Jāņem vērā uz iepakojuma norādītais marķējums SPF, kas norāda aizsardzību pret UVB stariem. Ja līdzeklis nodrošina aizsardzību pret UVA stariem, tas ir norādīts papildus. Izvēlieties ūdens izturīgus līdzekļus. Svarīgs ieteikums: atjaunojiet SPF līdzekli uz ādas ik pēc divām stundām.

Izdevējs:

Roche Latvija SIA

Gunāra Astras iela 8b, Rīga, LV-1082

Latvija

Tālr.: +371 67 039 831

E-pasts: riga.info_Latvija@roche.com

Bezmaksas izdevums

ZEL-01-2015LV

© Roche Latvija SIA

Izdevums elektroniskā versija pieejama www.onko.lv